

PETR HEJNA

AFRIKA LEGEND A SKUTEČNOSTI

BAJKY A POHÁDKY
O ZVÍŘATECH AFRICKÝCH PLÁNÍ

I MNOHO VĚCNÝCH
INFORMACÍ O NICH

PETR HEJNA

AFRIKA LEGEND A SKUTEČNOSTI

BAJKY A POHÁDKY O ZVÍŘATECH AFRICKÝCH PLÁNÍ

I MNOHO INFORMACÍ O NICH
PRO MALÉ, VELKÉ I SHRBNÉ

★

PRŮVODCE VYBRANÝMI NP
I RADY PŘED CESTOU NA SAFARI
FOTOGRAFIE, VIDEA & DALŠÍ ODKAZY

Úvod od milovníka Afriky

Afrika je místo, které kdo jednou navštíví, tomu se usadí v srdci touha po dalších návratech. Je to, jako ocitnout se přímo v pohádkové nebo dobrodružné knížce, kde svět zvířat je doslova na dosah.

A kdo jednou pohlédne zblízka do očí krvelačné hyeny, nechá se okouzlit krásou drobných ptáků, ladností žiraf, vznešeností lvů, rychlostí gepardů, mohutností slonů nebo dováděním opic, tomu hned v hlavě vyvstanou příběhy čtyřnohých hrdinů, ať již skutečné, tak ty, které se možná nikdy neodehrály, a pokud ano, tak je ještě nikdo nezaznamenal.

V následujících příbězích tedy budou zvířata z krajů rovníku představena jak v podobě pohádkové, určené především dětem - ovšem zdaleka nejen jim, stejně jako se bude možno dozvědět se u každého příběhu věcné údaje o tvorech, kterým při svých cestách Afrikou autor pohleděl zblízka tváří v tvář.

Krom rovin bajek a legend dojde i na autentické fotografie hrdinů knížky tak, jak byli ve své žhavé domovině zachyceni. Tak, jako pánové Hanzelka a Zikmund (s druhým jmenovaným mi bylo spolu se synem dopřáno se setkat) nabídli před lety čtenářům Afriku snů a skutečností, dovolím si nabídnout tamní zvířecí obyvatele v „afrických zvířatech pověstí a skutečností“.

Vlastní, života i smrti v africké stepi plné bajky, doplňují prepisy několika tradičních afrických pohádek, které si domorodci po generace předávali. Druhá část knihy je věnována národním parkům, kde zvířata žijí, stejně jako v ní dojde na rady pro plánování cesty za jejich nejlepším pozorováním, mapy parků a videa z nich.

V Třebkově 2021

OBSAH

ÚVOD OD MILOVNÍKA AFRIKY	3
O PODIVNÉ DRÁZE SLUNCE	9
O KRÁLOVNĚ NOCI	10
O LADNÉ KRÁLOVNĚ POUŠTĚ	13
JAK LEV PŘIŠEL KE SVÉ HRÍVĚ	16
JAK PŘIŠLA ZEBRA K PRUHŮM	20
O PÁCHNOUCÍ ANTILOPĚ	24
PROČ HROCH OTEVÍRÁ TLAMU	27
O NEOPATRNMĚM HROCHOVI	32
O NENASYTNĚM BAOBABU A ŽÍZNIVÉ AKÁČII	34
JAK BAOBAB PŘIŠEL KE SVÉ KORUNĚ	40
O VYCHYTRALÉ OPIČÍ MÁMĚ	42
O ORLU S KRÁLOVSKOU KORUNKOU, ANEB	
O ORLU, CO MILOVAL OPICE	46
O PTÁKU LÁSKY	59
O UPLAKANĚM KROKODÝLOVI	65
O ŽELVĚ, KTERÁ SE CHTĚLA VYROVNAT LEOPARDOVI	71
PROČ SPÍ LEOPARD NA STROMĚ	77
O ŽELVĚ, CO NEUNESLA TÍHU SVĚTA	80
JAK SE MALÁ RYBKA SPŘÁTELILA SE SASANKOU	84
O PŘÁTELSTVÍ HADILOVA A VLHY	89
O MOŘSKĚM HADOVI, KTERÝ HADEM NEBYL	93
JAK SE KROKODÝL POLEKAL HADOVCE A HADOVEC KROKODÝLA	95
O KRÁSE, KTERÁ KLAME	97
O SMRTI UKRYTÉ V KAMENI	100
O NEJVĚTŠÍM ZABIJÁKOVI	104
O PŘÁTELSTVÍ BUVOLŮ, ZEBER, PAKOŇŮ A ANTILOP	110
O ANTILOPĚ, CO CHTĚLA BÝT MENŠÍ A MENŠÍ	123
JAK ŠEL PŠTROS S PŠTROSICÍ NA PROCHÁZKU	128
O PTÁKU, CO SEŽRAL DVOUNOŽCOVI KOPYTA	132
O VOLAVCE SE SLUNEČNÍKEM	136

O PTÁKU, CO TOUŽIL PO LEPŠÍM ŠATU	143
O PRASETI, CO DRŽELO DIETU	153
JAK SE PRASE STALO MÁLEM KRÁLEM	157
O ZLATÉM ŠAKALOVÍ	160
O KRÁLOVI TERMITIŠTĚ	166
O VYSMÁTÉ HYENĚ	180
O LVÍ SKÁLE	184
O VYCHYTRALÉ AGAMĚ	189
O ČERVENÝCH SLONECH	194
O SLONÍM HŘBITOVĚ	202
O PTÁKU, CO NOSÍ ŽIVOT	206
O PTÁKU, CO NOSIL RŮŽOVÉ PEŘÍ	212
O ROKLI, KDE SE ZRODIL DVOUNOŽEC	217
PROČ V AFRICE ŽIJÍ ČERNÍ LIDÉ	222
PROČ JE ZEBRA PRUHOVANÁ A PAVIÁN MÁ HOLÝ ZADEK	237
O NEMOCNÉM LUVU	239
O LUVU A DEVATERU HYEN	241
PROČ SE PRASE ŠOURÁ PO KOLENOU	243
O ORLOVI A KUŘETI	245
PÁR SLOV K POHÁDKÁM	247
LEV A DEVĚT HYEN	248
JAK PŘIŠEL ŠIMPANZ O OCAS	250
AFRICKÁ PŘÍSLOVÍ	253
INFORMACE O ZEMÍCH A NP	254
O MÍSTECH, KDE ŽIJÍ HRDINOVÉ BAJEK	255
KEŇA	256
TANZANIE	274

VIDEA Z AFRICKÝCH NÁRODNÍCH PARKŮ	292
KEŇA	292
TANZANIE	292
GALERIE FOTOGRAFIÍ Z AFRICKÝCH NÁRODNÍCH PARKŮ	293
NP LAKE NAIVASHA	293
NP HELL'S GATE	294
NP LAKE NAKURU	296
NP AMBOSELI	298
NP TSAVO EAST	301
NP ARUSHA	305
NP TARANGIRE	307
OBLAST NDUTU	309
NP SERENGETI	311
NP NGORONGORO	314
NP LAKE MANYARA	316
DROBNÉ KRÁSY	318
Z CEST A UBYTOVÁNÍ	331
LAKE ELMENTEITA - SENTRIM	331
AMBOSELI – SENTRIM	332
TSAVO EAST - SENTRIM	333
KOUZLO AFRICKÉ NOCI POD OBLOHOU V NDUTU	334
CESTOU Z LETIŠTĚ V NAIROBI K JEZERU ELMENTEITA:	335
Z PŘEJEZDU OD AMBOSELI DO NP TSAVO	336
OD BRÁNY NP TSAVO EAST DO NAIROBI	338
MAPY NÁRODNÍCH PARKŮ	340
KEŇA	340
LAKE NAIVASHA * HELLS'S GATE	341
LAKE NAKURU	342
AMBOSELI * NAIROBI	343
TSAVO EAST	344

TSAVO WEST	345
MOUNT KENYA	346
SAMBURU	347
TANZANIE	348
ARUSHA	349
KILIMANJARO	350
TARANGIRE	351
TARANGIRE V OBDOBÍ DEŠŤŮ	352
TARANGIRE V OBDOBÍ SUCHA	353
SERENGETI	354
SERENGETI V OBDOBÍ DEŠŤŮ	355
SERENGETI V OBDOBÍ SUCHA	356
NGORONGORO	357
NGORONGORO V OBDOBÍ DEŠŤŮ A V OBDOBÍ SUCHA	358
PÁR RAD PŘED PLÁNOVÁNÍM SAFARI	359
MALÝ SLOVNÍČEK SVAHILŠTINY	362
SLOVNÍČEK NÁZVŮ ZVÍŘENY V ANGLIČTINĚ	366
O AUTOROVI	374

O podivné dráze slunce

Kdo z nás občas pozdvihne hlavu k obloze a sleduje nebeskou dráhu Slunce, nemohl si nevšimnout, že zrána vychází nízko nad východním obzorem, zešikma se doprava posunuje až k nejvyššímu bodu, kdy i stín toho nejvyššího stromu je kratší, než podzimní stín jeho malého bratra stojícího vedle, a se soumrakem stejně pozvolna obloukem zmizí za horizontem západu. Jsou-li tam vysoké hory, nastanu tomu mnohem dřív, než v rovné krajině. Podobně se chová i Měsíc, básníky zvaný Luna. Když ovšem k nebi pohlíží vprostřed africké stepi král zvířat lev předtím, než s tmou vyrazí na lov, může vidět, jak se slunce ubírá spat za zelené africké pahorky kolmo. Padá tam pomalinku na své pouti, drahou podobnou té, jako když v bezvětřném dni padá ptačí pírkó přímo k zemi, nezaváto větrem na tu či onu stranu.

Jiný lev, žijící ještě dál na jih v některém ze států jako je Jihoafrická republika, Botswana nebo Namibie, pak spatří západ slunce jako v klamném zrcadle. Na vině není žádná zlá čarodějnice, ale postavení Slunce vzhledem k naší planetě Zemi. A rovník, který dělí Keňu a Tanzanii, kde žijí zvířata, hrdinové dalších příběhů, je právě ta hranice, od níž se dráhy nebeských těles posunují napravo, nebo nalevo. Nechme lva zařvat hlasem vládce a podívejme se na jeho říši a poddané. Ale nejprve pohledme k noční obloze.

O královně noci

Žila kdysi v neznámé daleké zemi královna jménem Carina. Ta se doslechla, že existují kraje, kde běhají zvířata s krky dlouhatánskými jak urostlý strom, koně v pruhovaném obleku, obrovité kočky s kožešinou kolem krku, tvorové člověku podobní, ve větvích šplhající a také obrovití ptáci, kteří sice nelétají, ale dovedou utíkat rychle jako vítr. Rozhodla se, že tu podivných zvířat plnou zemi musí vidět.

Podle obchodníků, kteří navštívili její sídlo, leží ta země daleko za mořem v kraji, kde je slunce žhavé, vzduch rozpálený a lidé tam prý mají dokonce černou kůži. Požádala vůdce obchodníků, zda jí nakreslí plán cesty, ale on jí tvrdil, že se do té země dostali jen náhodou a cesty zpět že neznají. Carina mu nevěřila a požádala svého rádce, aby zkusil potají vyzvědět víc. A podařilo se mu to. Když skrytě naslouchal za noci u dveří hostů, zaslechl, jak se domlouvají, že není vhodné, aby královna znala cestu, mohla by je připravit o dobré obchody. Klíčovou dírkou zahlédl dokonce ve světle loučí mapu, nad kterou se radili, a vryl si ji do paměti.

Královně hned nakreslil, co si z mapy zapamatoval. Ta se druhý den s hosty rozloučila a popřála jim štěstí na cestách i v obchodování. Ti odešli spokojeni, že královnu oklamali. Carina ihned nechala postavit velkou pevnou loď a aby ji na plavbě do neznáma neohrozila zrádná skaliska, její kýl a část trupu pod vodou nechala pobít pláty ze samého zlata.

Dlouho byla loď na cestách, než se dostala k písčitému břehu, na kterém rostly neznámé stromy, jaké jí i popsali a nakreslili obchodníci, kteří tyto končiny navštívili. Spolu s ozbrojeným doprovodem se vydala prohledávat neznámé končiny.

Na obzoru ji upoutala podivná hora, i když bylo všude za dne i za noci obrovské horko, ta hora měla vrcholek pokrytý bílým sněhem a ledem. Nazvala ji proto Tajemnou horou. Pokračovala dál krajinou, která opravdu byla taková, jak podle vyprávění očekávala. Zvířata, lidem podobná, jen menší a chlupatá, byla dokonce tak drzá, že jim kradla zásoby a samotné Carině jedno z nich uzmulo lesklé zrcátko z vyleštěného kovového plátku. Ve dne si museli dávat pozor na šelmy, jaké dosud neviděli, a za noci se před nimi bránit planoucím kruhem z rozdělaných ohňů. Zle vypadaly, psům podobné šelmy s mohutnou šjí, pokryté skvrnami.

Carina trávila každý den v doprovodu stráží v divočině, pozorovala a kreslila zvířata, jak by byla nějakým učencem. Zvířata sama poznala, že je nechce lovit, a tak dokonce se jí podařilo ochočit si opuštěné mládě hustohřivce, jak nazvala jednu ze šelem. Připadal jí, jako by v říši zvířat měl stejně urozenou krev, jako ona mezi lidmi.

Královna dala zbudovat malou osadu, které se rozrostla v město. Jednoho dne tam dorazila skupina obchodníků. Byl to právě ti, kteří jí před léty cestu zapírali. Padli před ní na kolena.

„Odpusť paní, že jsme nemluvili pravdu. Vidíme, že jsi jen opravdu toužila po poznání zdejších krajů.“

„Buďte vítáni, i tak jsem vám vděčná, nebýt vás, dožila jsem své dny v rodném kraji. O tolik krásy bych byla ochuzena.“

Když královna zemřela, pochovali ji do travnaté stepi a její hrob zakryli množstvím kamenů, aby se nestala potravou mrchožroutů. Noc co noc odtamtud byl slyšet řev hustohřivce, dávno již dospělého krále zvířat, který tesknil po své paní.

Kdyby rozuměl řeči lidí, mohl by ji vidět do konce svého žití, a to v jiné podobě. Její lid v úctě k ní a pro věčnou připomínku odvážné královny

pojmenoval jasnou zářící mlhovinu Carina. Její součástí je i Klíčová dírka a Tajemná hora. A velké souhvězdí, ve kterém je mlhovina pozorovatelná, pojmenovali Lodní kýl na připomínku lodě, která je sem v bezpečí dopravila. Tak se stala Carina navěky královnou africké noci.

*****

Noci v Africe jsou temné, jak si nikdo u nás nedovede představit. Stovky kilometrů daleko není v pustině civilizace, žádná elektřina, internet a často ani možnost dovolat se mobilem.

A tak, jako je v těch krajích i jiná trasa slunečního putování, tak na černé obloze září jiné hvězdy a souhvězdí.

Ve skutečnosti je souhvězdí Lodní kýl pojmenováno podle toho, že tvoří součást souhvězdí Argo, což byla loď bájných Argonautů, na které se dle řeckých bájí a pověstí vydali dávní Řekové hledat Zlaté rouno.

O ladné královně pouště

Dlouhokrká žirafa Amalia byla ještě mládě, když se vzdálila od matky a počala hledat své místo v savaně. Musela být neustále bystrá a ve střehu, lvi dovedou skolit i dospělou žirafu, takové nerostlé mládě by bylo jejich lehkou kořistí. Většinu dne trávil ve stínu trnitých stromů akácií, které jí poskytovaly chlad, bezpečí a potravu.

Nástrahám okolní divočiny unikala, až z ní vyrostla žirafí slečna. A jak tomu bývá, počala v tu dobu na sobě hledat samé nedostatky.

„Mám tak dlouhý krk, vypadám, jak by mě za něj někdo od dětství tahal. A ta kůže – proč nemám tak krásné pruhy, jako zebra? A ty nohy – jen mi překáží, když se chci napít, antilopy jen jemně skloní hlavu a mohou pít dosyta. A málem jsem si je zlámala, sotva jsem se narodila. Žádné zvíře nemusí padat do trávy z takové výšky,“ povzddechla si, když na sebe pohlédla v hladině napajedla.

„Můj jazyk se mi hnusí, je jak seschlá kůže kobry,“ pokračovala smutně a odcválala se opět skrýt do houští.

V tu chvíli šel kolem muž tmavé pleti, ale ne jako domorodci, před kterými se musela chránit. Viděla totiž, jak jednu z nich ulovili jen proto, aby jí uřízli oháňku. Tohle ale byl to Arab ze severu, básník, okouzlený krajem, kde Amálie žila. Za noci lehal pod hvězdami, dával jim jména a psal verše.

„To je nádherné stvoření!“ zvolal užasle, „ten ladný krk, jako by to byla sama princezna. A jak nádherně běží na nohách štíhlých, jak když jeřábi tančí o zasnubách. Ten nádherný vzor, skvrny každá jiná, takový koberec by žádný z mistrů tkalců nesvedl. A to jsem jich na bazarech viděl nespočet.“

Když se básník vrátil domů a o Amalii vyprávěl, jeho druhové básníci tomu líčení nádhery neznámého zvířete nevěřili. Ale zatoužili ověřit si, zda to není pouhý výmysl, nebo nějaká choroba jejich přítele. Ten stejně hořel touhou,

žhavou jako slunce, Amalii opět spatřit. Společně vyrazili tam, kde onu krásku potkal. Několik nocí spolu uléhali pod hvězdami, opájeli se slabým jasem Cariny, královny noci, než přišel den, kdy se Amalia před nimi sama objevila. Jinak výřečným básníkům došla slova, ale pár jich stepí zaznělo.

„Neskutečná nádhera!“

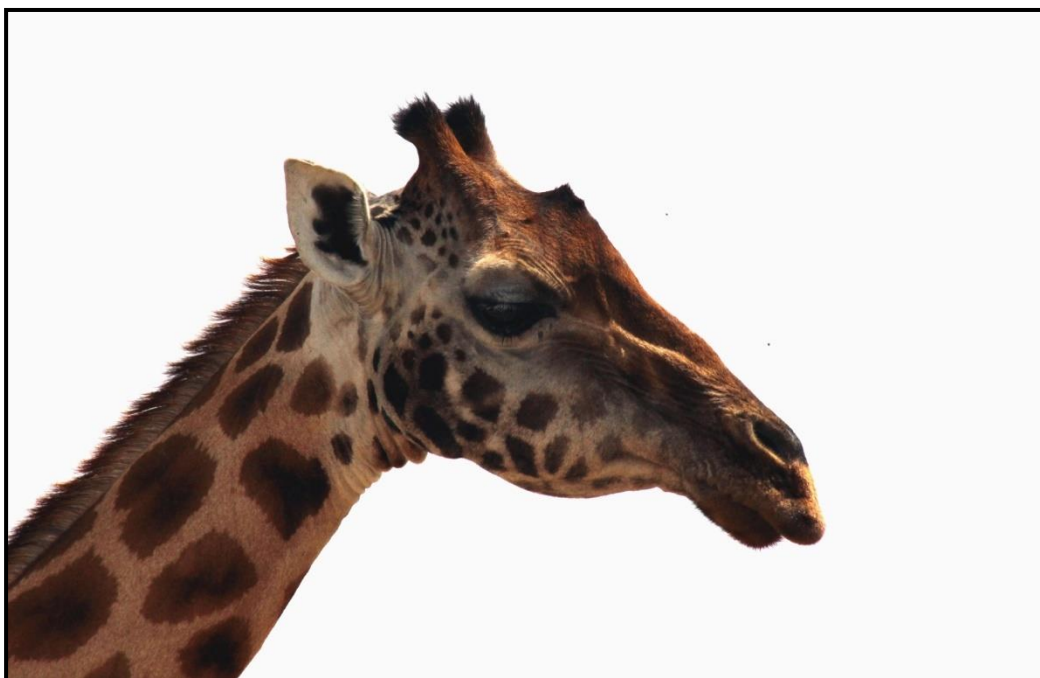
„Takovou krásu jsem ještě nespatriil!“

„Jak lehce se vznáší!“

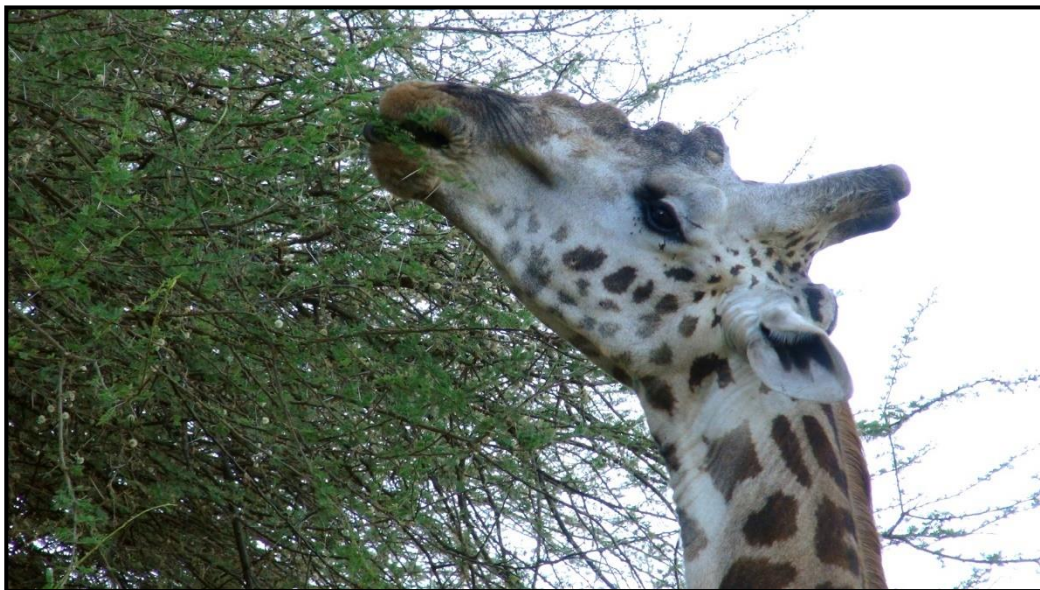
Od těch dob až do dnešních časů Arabové nazývají žirafu královnou pouště.

*****

Skutečně, tento titul si žirafa zasloužila již od starověkých arabských básníků. Stejnou skutečností je, že žirafy bývají pytláky zabíjeny pro oháňku. Dlouhý krk, tuhý jazyk a rty umožňují žirafě spásat listí v korunách trnitých akácií. Tam je zelená potrava nejvýživnější, a proto jí stačí pouhých 6,5 kilogramu denně. Spí také neobvykle málo - kdo má doma kočku, ví, že prospí 25 hodin denně, jak se v žertu říká, zatímco žirafě stačí i 10 minut.

Samice má růžky na hlavě porostlé oproti samcům chomáčky srsti, těchto zkosnatělých výrůstků bývá 2 - 5. Hříva na krku je dlouhá 12 cm.

Kresba na srsti je u každého zvířete jedinečná. Obvyklá dávka denní potravy je bezmála 30 kg, ovšem vystačí i s uvedeným skromným množstvím, spánek zabírá běžně 2 hodiny, v naprosté většině případů spí ve stoje. Vydrží i dlouho bez vody, pak jí je žirafa schopna vypít veliké množství. Pijí s nohama široce rozkročenýma do stran, zřídka v kleče, kdy jsou snáze napadnutelné, po celou dobu se bedlivě rozhlížejí. Loveny jsou nejen pro talisman - konec ocasu, ale i pro maso a kůži. Dovedou se usilovně bránit, kopnutím zadní nohy jsou schopny zabít lva, stejně jako člověka.

Jedno mládě, které žirafa rodí po 15 měsících březosti, padá na zem z výšky dobrých dvou metrů, vesměs na bok, aby si nezlámalo nohy. Skupiny žiraf jsou volná seskupení, netvoří žádné klany, a jedinci volně přecházejí z jedné „party“ do druhé. Ve skupinách matek, občas tvořených, při napadení vždy samice brání pouze své mládě. Dorozumívají se spolu chováním, držením těla, signály dávanými oháňkou i nově podle vědců pravděpodobně nám neslyšitelným infrazvukem.

Jak lev přišel ke své hřívě

Nebyli vždy lvi zdobení hustou hřívou kolem krku, bylo tomu ale dávno předtím, než je královna Carina prvně spatřila a pojmenovala je hustohřivci. Tehdy lvi i lvice vypadali skoro stejně, jen lvi byli o něco mohutnější a měli odlišné chování, ale jinak mezi nimi nebyl na první pohled rozdíl.

Jeden ze lvů, bojovný Leonis, plný síly a touhy být nadřazený ostatním, se rozhodl stát se vládcem savany a všech tam žijících zvířat. Často pozoroval v osadě černých dvounožců jejich vladaře, které jeho sloužící a tlupa nazývali králem, ale jemu nikterak jako honosný vládce nepřipadal. Občas se navlékl do leopardí kůže a do vlasů si zasunul pro okrasu pštrosí péra. Popravdě, Leonisovi přišel docela směšný, a kdyby neměl kolem sebe neustále spoustu mužů vyzbrojených oštěpy, smlsl by ho k večeři, jako by byl spíš králík než král.

Přemýšlel, jak svoje postavení dát najevo nejen řevem, při kterém málem skály pukaly, mlácením tlapou do země, kdy se bortily i nory hrabáčů a dikobrazů, nebo zabíjením bez potřeby sytit lačný žaludek. Nestačilo mu vypadat hrozivě, chtěl vypadat i vznešeně, aby zvířata před ním jen neprchala, ale před ním padala k zemi a vzdávala mu pocty.

Jednou se mu poštěstilo lapit jednoho z bílých ptáků s černými křídly, kteří prý létají až daleko za moře, kde žijí dvounožci bílí jako jejich peří a titul král tam patří mocným vladařům.

„Ušetři mne, králi,“ žadonil dlouhonohý pták, „mé maso je po dlouhém letu suché, bez tuku a tuhé, cpal by ses jen peřím. V krajích, kam létám, jsou králové ctěni i pro svoji velkorysost, blahosklonnost a vlídnost.“

„A jak se tam pozná takový král?“ otázal se zvědavostí jatý lev a trochu povolil smrtelný stisk.

„Na hlavě má korunu barvy poledního slunce o kolem krku bělostný kožešinový náhrdelník. V přední tlapě občas drží jakýsi ořech, nebo klacek

z neznámé tvrdé látky, té samé, co koruna a ořech. Členové jeho smečky, když kolem nich král kráčí, padají na zem a děkují mu.“

„Takhle bych byl rád také uctíván, nejen strachem, jako dosud,“ projelo Leonisovi hlavou a uvolnil sevření sotva dýchajícího ptáka, „leť domů, pozdravuj i opatruj rodinu a děkuji ti za zprávu.“

Sám sobě se podivil, že ušetřil život kořisti i že jí dokonce poděkoval.

Počal tedy zkoušet se zdobit podle toho, co slyšel, že činí krále opravdu králem. Ze suchých větví trnitého stromu, o které požádal žirafu, aby mu je odlomila a podala, si spletl korunu, nasadil si ji na hlavu a vydal se na obchůzku svého království. Sotva o korunu zavadila první větev nízkého keře, strhla mu ji z hlavy, stejně tak stébla vysoké trávy nebo vítr. Řekl si, že pro lva koruna ve stepi není to pravé a nosit ořech nebo klacek v tlapách může leda dvounožec, ne zvíře, jakým je on sám. Přemýšlel, jak se ozdobit alespoň tím náhrdelníkem z kožešiny.

Nic tak bílého nemohl nikde nalézt, a tak ho napadlo splest suchou travu do věnce, kterým by mohl prostrčit hlavu. A opravdu, i když běžel stepí, svoji ozdobu a symbol vznešenosti neztratil.

„Konečně vypadám jak král!“ zvolal nadšeně, když na sebe pohlédl v hladině Řeky života, jak její tok odjakživa zvířata nazývala.

Vtom se z blankytné oblohy zabouřilo a z nebes zazněl hlas boha veškerého zvířectva:

„Leonisi, tys králem již od chvíle, kdys přemohl touhu zbytečně zabíjet, daroval jsi život lapenému i mu dovedl bez povyšování přátelsky poděkovat a myslet i na jeho mladé. Ode dneška srst tvoji i tvých potomků obdařuji hřívou, která ostatním ukáže tvoji vznešenost a jak seznáš, bude ti i k užítku!“

Jak pravil, tak se stalo, suchá tráva se počala měnit v chlupy barvy Leonisovy kůže a srústat s ní. A od té doby již lev nemusel vymýšlet, jak by se mohl vydobit jako král, jeho hříva to dávala všem najevo.

Běločerný pták donesl zprávu o tom, jak vypadá zvířecí král v Africe i do krajů za mořem, a tak i my víme, kdože je mocným králem afrických zvířat a jak k tomu došlo.

*****

Lev ve skutečnosti takový dobrák není, je to šelma ze skupiny velkých koček a podle toho se i chová. Dovede zabíjet i lvíčata, proto se lvice s mladými sdružují do tlup, musí jich být nejméně čtyři, aby se proti samci ubránily. Mladý lev je nezabíjí kvůli potravě, ale z důvodu touhy po páření. Lvice proto většinou rodí ve stejnou dobu (po 100 - 120 dnech březosti) mladé v počtu od jednoho do čtyř a starají se o ně po dobu dvou let. Jelikož lev má relativně krátký život - dospívá kolem 3. roku, vládcem smečky se stává o rok až dva později a ve věku osmi let slábne a stárne (dožívá se 10 - 14 let), má málo času na pořízení potomků. Lvíčata jsou odstavena ve věku 7 měsíců, do dvou let jsou v péči matky, toho věku se dožije jen každé páté.

Hřívá lvu slouží zdaleka nejen jako symbol mužnosti, v soubojích o vládu nad smečkou chrání okolí krku lva před zraněním. Lvice loví za dne ve smečkách, lvi v noci osaměle. Jejich potravou jsou především antilopy, pakoně, zebry, ale i menší zvířata, jako králíci a ptáci, a naopak ve smečce jsou schopni ulovit žirafu, slona i ojedinele hrocha.

Jak přišla zebra k pruhům

Afrika bývá nazývána černým kontinentem. A to ne náhodou, nejen, že tam žijí černí lidé, ale i za časů, kdy lev marně hledal, jak dát světu najevo, že je králem, běhali stepí koně celí černí, jako dvounožci, kteří je často lovili. Pokoušeli se je i ochočit, ale divoká krev černých koní zvítězila a dvounožcům nezbylo, než se dál trmácet po svých.

Tihle černí koně byli nazýváni zebry, spásali trávu v savaně, kde nebylo stínu a celý den slunce pálilo na jejich černou, krátkou srstí pokrytou kůží, až je to mnohdy k smrti vysilovalo. Až přišel rok, kdy žár byl tak nesnesitelný, že savanu čím dál víc počaly pokrývat kostry uhynulých zebber. Vůdce jednoho stáda pravil ostatním členům své zebří tlupy:

„Jistě jste jako já slyšeli o našem bohu, který se má skrývat v oblacích, vodách řek, nebo větвовí pralesů – je neviditelný, ale všudypřítomný. Zkusíme ho poprosit, aby nám trochu ulehčil to trápení žářem.“

Zebry proti tomu neměly námitek, naopak jednotně souhlasily, a tak vůdce stáda rozhrábl kopytem vyschlou zem a zaržál:

„Bože náš, neopouštěj nás! Hyne mé stádo i stáda mých bratří! Smiluj se nad námi, prosím!“

Chvíli se nic nedělo, řeči o bohu byly asi jen plané pověsti, cítily zklamané zebry. Ale vtom se zakrátko země zachvěla a již tak rozpukaná vyprahlá půda se ještě víc rozestoupila.

„Pomohu vám oplátkou za víru ve mne a prosbu ke mně. Učiním vás bělostnými, jako vrcholek Tajemné hory. Tak se staň!“

V ten okamžik, kam jen oko pohlédlo, po savaně pobíhal nespočet zebber, bílých, jak zvířecí bůh pravil. Avšak zprvu rozradostněné zebry pojednou začaly cítit nezvyklý chlad, navzdory tomu, že slunce jim stálo přímo nad hlavou. Jeho paprsky bílá srst odrážela, stejně jako předtím černá nadměrně

pohlcovala. Jak jen říct bohovi, že jeho dobrý záměr se zcela nevydařil. Co když se rozhněvá a ztrestá je?

Bůh ale sám shlédl, že přeměna z černé na bílou není to pravé, co by si zebry, stejně jako on přály.

„Udělám z nich zase raději černé,“ usoudil a vrátil jim původní barvu.

V ten okamžik, kam jen oko pohlédlo, po savaně pobíhal nespočet zeber, opět černých, jak zvířecí bůh zařídil, aby napravil svůj omyl.

Tu zahlédl, jak jedna z nich padla, sluncem zmožena k zemi.

„Černá k smrti hřeje a bílá k útrapám chladí,“ usoudil, „zvolím tedy cestu středu, namaluji jim na černou srst bílé pruhy.“

A v ten okamžik, kam jen oko pohlédlo, po savaně pobíhal nespočet zeber, napůl bílých a napůl černých, jak zvířecí bůh sám sobě pravil.

„To je úleva sestro, je mi tak blaze!“

„A jak ti to sluší.“

„Máme každá trochu jinou srst, to je nádhera!“

„Je mi tak blaženě, ani horko, ani chlad.“

A sborově se do útrob země neslo:

„Děkujeme ti, neviděný, avšak poznaný!“

A od těch dob pobíhají zebry travou napůl černé, jako místní dvounožci, napůl bílé, jako dvounožci, které ony stejně jako boha nikdy nespátřily, a přesto stejně tak věřily, že kdesi za mořem žijí.

*****

A co si vzít za poučení z chyby zvířecího boha? Asi to, že mýlit se nejen lidské a že je nutno v chybném rozhodnutí nesetrvávat a hledat nápravu.

Zebří srst je opravdu na podkladu celá černá a z ní vyrůstají široké pásy té bílé. Pruhy mají za účel jak tepelnou regulaci, tak jejich rozličnost umožňuje rozeznání každého jednotlivce i zrakem. Proto také po porodu matka odhání ostatní zebry z dohledu čerstvě narozeného hříběte, aby si uložilo do paměti kresbu její srsti. Dospělosti se dožije každé druhé mládě. Jelikož po vzoru zeber malují podobné pruhy na svůj dobytek i domorodci, předpokládá se, že vzorování slouží i jako ochrana proti hmyzu – tam, kde je největší výskyt mouchy tse-tse, mají zebry pruhy totiž nejvýrazněji zbarvené.

Zebra se také vskutku nedá ochočit, i když vypadá vzhledem k příbuzenství jako kůň, chová se jako kůň, tak kůň to není.

Společenství zeber tvoří samec se stádem svých samic a jejich, tedy i jeho potomků. Mezi samicemi není rovnost, alfa samice má nejvyšší postavení, všechny nerady vidí, když samec hodlá přijmout do stáda novou mladou samici – chovají se k ní agresivně a její ctitel ji musí před ostatními žárlivými klisnami chránit. Složení stáda je ve většině případů trvalé, nejedná se tedy o volné skupiny, jako u žiraf. Dalšími

sdruženími jsou takzvané mládenecké skupinky, tvořené dvěma až pěti mladými samci. Jeden z nich je opět na vrcholné pozici ve společenství a jako první se pokouší převzít vládu nad stádem – harémem staršího samce.

Zebry spolu komunikují prostřednictvím zvukových signálů, jako řehtání, frkání a podobně, nebo i postojem uší. Noc tráví v savaně, aby měly dobrý rozhled po okolí, zatímco spí, nebo se pasou, jedna z nich drží stráž a v případě nebezpečí varuje ostatní hlasitým výstražným frkáním.

Zebry se živí travou, drží se v dosahu 25 - 30 kilometrů od zdroje vody.

O páchnoucí antilopě

Po afrických pláních pobíhá spousta antilop, některé ve velkých tlupách, jiné se ukrywají v křoví, další zase vyhledávají blízkost vody. A jednou z nich právě byla Jelenka, které se ostatní zvířata posmívala, že páchne a je prý třeba, aby se pořádně umyla a pravidelně koupala. Kdekdo se jí štítíl a vyhýbal a dával jí to neskrytě najevo.

„Ještě že mám tak dlouhý krk,“ radovala se žirafa a naschvál ho vytahovala do výšky, jak jen mohla, aby dávala Jelence najevo, jak ji ten puch obtěžuje.

„To je ale čuně nemyté!“ křiklo prase a posměšně zachrochtalo.

„Pár mršin jsem už sežral, tahle antilopa smrdí, jako by ji skolil lev už před týdnem,“ přidal se sup.

Pohledná antilopa impala se naparovala: „Koukni na mne, jak má vypadat rohatá krasavice stepi, nepatříš mezi nás.“

Přežraný hroch vypustil do bahna spoustu bublajícího plynu a pochvaloval si: „Konečně ten odporný antilopí zápach zmizel!“

Pštros, přestože to nikdy nedělá, strčil hlavu do písku a mumlal: „Je to cítit i tady, není místa v savaně, kam ten pach nepronikne.“

„Ha ha, to je legrace, ještě, že ji nemám za sousedku,“ smála se hyena.

Pavián se poškrábal po napuchlém zadku, seškrábl si z něj kus sloního trusu, do kterého si předtím sedl a povýšeně na Jelenku houkl: „Smrdíš víc jak opice!“

A podobné posměšky slyšela Jelenka den co den. Opustila tedy společenství v savaně a odešla k vodě, ne se jen napít, jako ostatní, ale zkusit vydrhnout svoji srst. Ostatní zvířata zpovzdálí pozorovala, jestli se jí to podaří. Ale ať dělala, co mohla, ten zvláštní zápach se jí pořád držel.

Zvířata nezpovzdálí, že z nedaleké vesnice vyrazilo několik dvounohých lovců sehnat něco k potravě pro své rodiny. A měli štěstí, nepozorná zvířata byla snadnou kořistí. Jeden z oštěpů zasáhl k vodě rychle utíkající prase, další

pštrosa, neunikla ani hyena, podařilo se prchnout pouze žirafě. Lovci zahlédli jen oháňku, kterou jim v úprku zamávala, a po které jejich náčelník toužil. Hroch s nimi nešel, dál si bublal ve své tůni o opájel se puchem, který byl mnohem horší, než ta zvláštní vůně Jelenky.

Jelenka vyděšeně hledala cestu k úniku, možnost byla jediná, zkusit vlézt do vody. Udělala to a brodila se vodou až do středu tůně. Najednou počala ztrácet půdu pod nohama.

„Utopím se,“ blesklo jí hlavou, „viděla jsem jednou prase, že umí plavat, ale tohle bude můj konec! Promáčím si srst a zahynu.“

Pojednou cítila, jak ji voda nadnáší, nohy samy od sebe dělají pohyby, které ji nejen udržely nad hladinou, ale i hnaly ji rychle vpřed. A co ji také překvapilo bylo, že srst měla stále pevnou a suchou, dokonce ani voda ji nechladila. Jeden z dvounožců mávl rukou a všichni se vrátili.

Tak se Jelenka naučila plavat a od té doby žila neustále v blízkosti vody, nechtěla dopadnout jako ti, kdo se jí posmívali. Nikdo víc si to k ní již ani nedovolil, zvířata poznala, že jejich bůh ten zvláštní pach antilopě seslal darem pro její ochranu.

Antilopa voduška jelenovitá patří mezi nejtěžší africké antilopy, váží přes 200 kilogramů. Dlouhé, mírně prohnuté vroubkované rohy mají pouze samci, samice rodí po osmi měsících mládě, většinou pouze jedno. Matka novorozené mládě důkladně olizuje, aby ho, ukryté v trávě nebo křoví, predátoři podle výrazného pachu nenašli.

Vyskytuje se v blízkosti vody, umí dobře plavat, ovšem do vody se uchyluje pouze v případě nebezpečí. Vodušky se živí travou, listím, rákosem, pasou se zejména ráno a navečer. Samice žijí buď samostatně, nebo se sdružují do menších stád o maximálním počtu 30 jedinců, staří samci jsou teritoriální a hlídají si své území, mladí samci (ti oproti samicím, dospělým ve třech letech, zrají do dospělosti dvojnásobek let) se sdružují do mládeneckých skupin. Vodušky mají stálé místo, kde se během dne vyskytují, jejich pohyb není větší než v okruhu do jednoho kilometru.

V příběhu popsaná Jelenka by se stejně asi před lovci nemusela skrývat, podle pověr domorodců je její maso nejedlé. Skutečnost je, že naopak jedlé je, avšak nevalné chuti. Její potní žlázy produkují mnoho páchnoucího sekretu, díky kterému je srst vodušky odolná vodě a páchne jí i její maso. To však zas tak nevádí lvům, levhartům hyenám i psům hyenovým, aby si na vodušce ukojili hlad, nicméně vysloveně oblíbeným chodem jejich jídelníčku vodušky nejsou.

Proč hroch otevírá tlamu

V jedné zátoce řeky žila skupinka hrochů. Jeden z nich byl právě ten, co se posmíval Jelence, ostatní mu říkali Balón. Tak se totiž, jak se doslechli supové, vládci výšin nad travnatou plání, prý říkalo podivným oblohou plujícím nafouknutým koulím. V těch sedávali lovci, ale potření nějakou divnou barvou. Zatímco ty ze savan nechal jejich bůh oproti zebrám celé černé – asi mu došla bílá barva, tak tihle zase čekali na černé pruhy. Ale i jejich kůže se někdy zbarvila, zružověla a napuchla, jako by se vykoupali v horkém prameni. I jejich zbraně byly jiné, za rachotu hromu z nich šlehaly blesky a i sloni padali po desítkách.

Ovšem hroch Balon nikomu žádnou zkázu nehrozil. To jméno nedostal proto, že by někoho ohrožoval. Byl to velký nenažranec a noc co noc spásal tolik trávy, že na ostatní málem nezbylo. A jak tak ten svůj břich přecpával, tráva v něm při trávení kvasila a on se nafukoval jako ten balon, jehož stín, plující savanou, děsil i jejího samotného krále, honosného lva. Upouštěl ty plyny obvyklým způsobem a bahnitá voda mu za zadkem bublala jako podzemní gejzír. Nic naplat, ukrutné bolesti v břiše nenasytného hrocha neustávaly, naopak, měl pocit, že se mu útroby rozervou.

„To je bolest, aúú,“ naříkal.

„Vidíš, cpal ses, a to máš za to!“

„Dobře ti tak, nenasyto!“

„Příště jez jen tak, abys ukojil hlad, ne se cpát jako nějaký mrchožrout!“

„Neřvi nám tu, kdo to má poslouchat!“

„Ano, takhle se nedá odpočívat!“

Mnoho podobných slov slyšel Balon od svých druhů, spokojeně se převalujících po nočním hodování v tůni, zatímco jeho trápily obrovské bolesti. Napadlo ho zkusit poprosit zvířecího boha o pomoc, i když příliš nevěřil, že existuje. Kdyby ano, proč by nechal rozsévat smrt od těch

podivných lovců v jejich řadách. Ani nelovili pro obživu, jako šelmy a černí dvounožci, slonům uřezávali kly, lvům hlavy, zebry, levharty i krokodýly stahovali z kůže. Kdyby ten bůh byl, sfoukl by je z oblohy a ve stepi by zase byl obvyklý život i obvyklá smrt.

„Ó mocný, zbav mne těch muk, prosím, prosím moc!“ zvolal do ticha savany Balon.

Ale nic se nedělo, jen pár hrochů na něj vrhlo rozhněvaný pohled.

„Neruš nás, odpočíváme po jídle!“

„Kamarádi, nezlobte se, musím se dovolat boha o pomoc. Strašně trpím.“

„Tak dobře, ještě to tedy zkus.“

„Ó nejmocnější, zbav mne těch muk, prosím, prosím tě moc!“

Ale opět nic, jen na obzoru se objevila malá vzduchem plující koule a zvolna se blížila k řece. Všichni hroši vycítili, že se blíží nebezpečí, hlavně pro ostatní zvířata, je samé chránila tlustá kůže. To již byl balon přímo nad nimi.

„Ó bože všech zvířat, zbav step nepřátel a mne těch muk, prosím, prosím tě moc!“ vzkřikl Balon, jak jen nejsilněji uměl, ba jak nikdy tak ani nekřičel. Tlamu přitom rozevřel víc, než když se v šarvátkách bil o své místo v túni, nebo o vyvolenou hroší krasavici.

Z doširoka otevřené tlamy vyletěl pod obrovským tlakem plyn z jeho břicha a odvál balon do koruny trnitého stromu. A tam stejně tak, jako opustil Balonovy útroby plyn jeho nenažranosti, počal z balonu unikat plyn zkázy. O zbytek se postarala rodinka leoparda, vyrušená z odpočinku na stromě po nevydařeném nočním lovu, bílí dvounožci ani nestačili povolat hromy a jejich cesta navěky skončila.

Od té doby hroši vědí, že se mohou klidně trochu přecpat, a aby je břicho nebolelo, ulevit si i tlamou. Ale podivných lovců se savana nezbavila, po

balonech to byly jakési rychle se po zemi pohybující hranaté krabice, plné zabijáků, kteří přitom vůbec neměli hlad.

*****

Hroch obojživelný není žádný drobek, je to třetí nejtěžší suchozemský savec na světě (po slonovi a nosorožci tuonosém bílém), ze skupiny sudokopytníků stran váhy stojí na pomyslné 1. příčce, takže za sebou zanechává například velbloudy, jeleny, nebo prasata. Váží od 1,5 do 3 tuny, výjimečně 4,5 tuny. Samci mají delší ocas, při rozmetávání trusu po okolí si jím značí teritorium.

Jeho domovem jsou pomalu tekoucí řeky, tůňe, jezera a mangrovy, kde tráví většinu dne. Oči, uši a nozdry má umístěné vysoko na hlavě, takže může, takřka zcela ponořen, sledovat okolí. Když se celý uchýlí pod hladinu, uši i nozdry se mu uzavrou a bez nadechnutí vydrží pod vodou až deset minut. Dokáže pod vodou i spát, krátká vyoření pro nádech probíhají samovolně a jeho spánek jejich potřebou není narušen. Důvod jeho stálého pobytu ve vodě zapříčiňuje povrch kůže, která postrádá srst a je

velmi citlivá na UV záření. Kdo hrocha někdy viděl, jistě si povšiml červenavého sekretu, který jeho kůže vylučuje, nejen jako ochranný prvek proti slunci, ale i jako zábranu proti množení bakterií. Dalšími pomocníky v udržování zdravé kůže jsou jednak ryby *Labeo longipinnis*, které ho zbavují parazitů pod vodou, a pak ptáci klubáci, kteří mu, tak jako i jiným savcům, vyklouvají parazity z pokožky. Tato neustálá očista je důležitá zejména u nezhojených ran po soubojích mezi hrochy, kdy v bahnitě vodě hrozí velké riziko infekce.

Hroší souboje jsou především demonstrace síly a postavení, smrtí jednoho ze soupeřů končí jen ojediněle. Jejich zbraní jsou mohutné špičáky, které i s kořeny mohou měřit až 70 cm. Vítězný tlustokožec se páří se samicemi ve vodě, kde se i rodí mlád'ata.

Za potravou vyráží v noci, klidně do vzdálenosti bezmála deset kilometrů od vody, spásají trávu, které během pěti hodin hodování sežerou až 70 kilogramů. A časté hroší zívání je opravdu vypouštění části trávicích plynů.

I když hroch působí nemotorně, bez problému dokáže klusat rychlostí 30 km/h, což mnohdy jeho budoucí oběť podcení, neradno se stavět mezi něj a vodu. Jakožto jedno z nejnebezpečnějších zvířat Afriky má na svědomí nejvíce lidských obětí po buvolovi. Stejně tak nebezpečné se k hrochům, kteří často žijí jakožto společenská zvířata v tlupách do šedesáti kusů, příliš blízko přiblížit ve vodě, mnoho loděk s osazenstvem dopadlo špatně, když jimi bylo narušeno bedlivě střežené hroší teritorium.

Tím, jak hroši ve velkém počtu obývají trvale své území a znečišťují vodu výkaly, tak se často podílejí i na nechtěném zabíjení ryb, které je ve vodě plné nečistot a bakterií udusí. K přemnožení hrochů došlo i v Kolumbii, což není, jak známo, jejich domovina. Dovezl a choval je tam ve své soukromé zoo narkobaron Pablo Escobar. Z původní čtveřice jich je dnes dobrá stovka a ohrožují tamní ekosystém, což může být osudové nejen pro ryby, ale i pro vzácné kapustňáky.

Za zmínku stojí i pověstná hroší kůže, která je po vyschnutí tak extrémně tvrdá, že ji používali brusiči diamantů k opracování těchto drahokamů. Dentisté a jejich klienti si zase pochvalovali umělé zuby z hroších špičáků, majících oproti sloním klům tu výhodu, že nežloutly.

O neopatrném hrochovi

Byl jednou jeden mladý hrošík, který, sotva se pod vodou prvně dostatečně nasytil matčíným mlékem, rostl doslova jako z vody. Když již vyrážel po soumraku sám na pastvu, cosi ho táhlo dál, než kam chodili ostatní ze stáda. Bylo tam prý pole jednoho černého dvounožce, plné šťavnaté vysoké sladké trávy, jak se doslechl od jednoho mladého buvola, kterého v noci potkal pod starým baobabem.

„Nechod' tak daleko,“ napomínal ho s páchnoucím zívnutím otec, když se dozvěděl o jeho úmyslu.

„Mám o tebe strach,“ posteskla si máma.

„Snad si myslí, že je lepší než my!“ okřikovali ho ostatní ze stáda.

Ale mladý hroch nedbal ani rad, ani obav, a vyrazil tam, kde ho čekala pastva, jakou dosud žádný z jeho rodu nezažil. A opravdu, ani nemusel bořit plot ze slabých trnitých větví, prošel jím díky své váze a tlusté kůži bez jediného škrábnutí. Ochutnal tu trávu a byla opravdu lahodná. Cpal se a cpal, až už neměl v žaludku místa, kam by se vešlo jen stéblo.

„To byla bašta, a teď zase zpátky domů, pochlubit se, jak jsem si šmáknul,“ říkal si, „to bylo řečí, ať nelezu do pole, o tolik bych se připravil.“

Sladká tráva ho tížila v břiše a hrošík cítil, že by nebylo od věci si chvíli odpočinout.

„I co, ráno je ještě daleko a domů kousek, chvíle odpočinku neuškodí,“ pomyslel a lehl ke krátkému odpočinku již nedaleko rodné tůně. Baobab, kde se setkal s buvolem, měl doslova na dohled.

Když se vzbudil, uviděl, že spal déle, než chtěl. Jemný svit Cariny v temné noci vystrídalo za horami se vylouplé slunko. Všichni hroši byli dávno zpátky ve vodě a on měl před sebou větší kus cesty, než se mu v noci zdálo, i ten baobab nebyl ten, co se v noci domníval. Zachvátil ho strach a ihned zamířil za svým

stádem, do své tůně. Slunce ale již svými paprsky jemně nehladilo, začínalo pálit čím dál víc a hrochovi počala tím žářem a suchem praskat kůže. Síly ho pozvolna opouštěly, až se po jednom z pádů nemohl pozdvihnout zpátky na nohy. Poslední, co viděl, než vydechl naposledy, byla sluncem zalitá zlatavá hladina jeho tůně a do jeho duše vstoupila nečekaná radost místo hrůzy ze smrti.

„Měl jsem být opatrnější a poslouchat zkušené,“ došlo mu ve chvíli, když již věděl, že domů se nevrátí, „ale bude to varování ostatním, aby dbali rad svých rodičů, přátel a starších. Byl jsem v poli, ale stálo to za to? Věřím, že na mne budou ostatní vzpomínat v dobrém, tak jako já se vracím do nádherných chvilék dětství.“

Jeho tělo našel otec, když se jako ostatní vydal pást v chladu noci. Věděl, že mu není pomoci, jen ho zarazil blažený úsměv v synově tváři. Nemohl vědět, že to bylo způsobeno radostí umírajícího nad tím, že ostatní jsou v pořádku a že snad neskončil někde, kde ho nikdo nikdy nenajde.

*****

Hroch je zvíře společenské, ale na pastvu vyráží samostatně. K životu potřebuje vodu, dlouhý pobyt na suchu je pro něj smrtelný.

O nenasytném baobabu a žíznivé akácii

V savaně vedle sebe žily, tedy vlastně rostly, dva stromy. Vzrostlý baobab a štíhlá akácie. V období dešťů, kdy bylo vody všude dostatek, se jejich větve zelenaly čerstvými listy, nic je netrápilo a přátelsky si po větru posílaly sousedské vzkazy. Když ale deště ustaly, pozvolna jejich listí začalo usychat a stejně tak uvadalo jejich přátelství a suché lístky, hnané větrem krajinou, již žádné vlídné vzkazy nepředávaly.

Tak to šlo rok po roku, až nastala doba, kdy období dešťů bylo krátké, vody navíc v bouřkách spadlo málo a horko, které potom přišlo, bylo nesnesitelné. Sobecký baobab si řekl, že na to vyzraje.

„Slyšel jsem, že ta hrbatá zvířata z pouště dovedou do sebe natáhnout vodu a mít ji tak v zásobě, zkusím to také,“ napadlo ho.

A tak, když spadl větší déšť, před kterým měli co schovat se promáčení ptáci i termité, a krajina byla pokryta velkými loužemi, začal do sebe tu vodu nasávat tak, jak nikdy nedělal. Dříve vždy vypil jen co potřeboval, ta voda s pískem mu tolik ani nechutnala, ale bez ní by nepřežil. Nafukoval se, jako když kobra roztahuje výstražně krk, nebo agama svůj pestrý límec, až celý jeho mohutný kmen byl vodou nacucaný jako kapradě v horských lesích, kde prý žijí obrovské černé opice podobné dvounožcům. Byl by tu vodu kradl stepi a okolním stromům dál a dál, ale kůrou obalené tělo mělo již málem před prasknutím.

Dobře udělal, jak zjistil, když voda opadla, všechna se vypařila, tráva počala schnout a sloni hrabali hluboko v korytech vyschlých řek při hledání zbytků vody. Ale dobré to bylo jenom pro něj, nebohá akácie, jejíž listy často spolu s jeho splývaly – tak blízcí to byli sousedé, počala chřadnout, ztrácet listy a její větve počaly usychat.

„Dej mi trochu své vody, sousede, prosím,“ požádala z posledních sil baobab.

„Sám mám málo,“ odsekl on, „porad' si sama, mně taky nikdo neradil.“

Tak šel den po dni a akácie schla tak, že ani o její listy nestála ladná královna pouště, byly jak suchá tráva, kterou přezvykují zebry a pakoně. Tak jak řídla její koruna, řídnu i stín pod její korunou, ve kterém se dříve ukrývala stáda slonů i odpočívající lvice se lvíčaty. Jedné noci se pod ní na chvíli zastavil hrabáč, který si dal pod akácií sraz s dikobrazem, jak často dělávali.

„Co se to stalo s naším stromem?“ zeptal se dikobraz a smutně zachrastil ostny, „asi už umírá.“

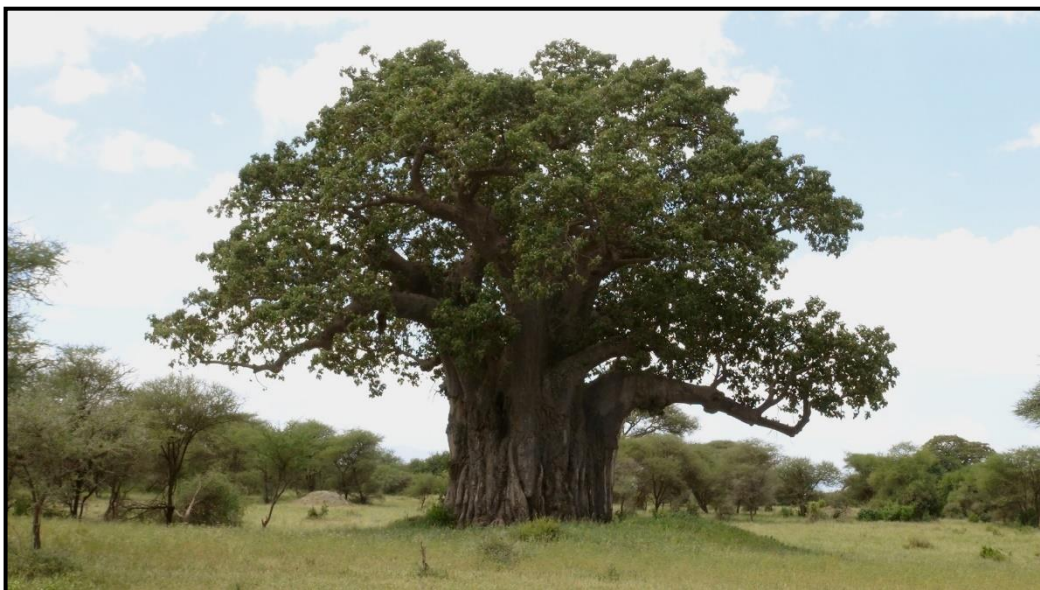
„Určitě, takové sucho nepamatuji. Musel jsem si vyhrabat noru tak hluboko, jak nikdy, abych tam měl trochu vlhka,“ souhlasil hrabáč.

„Ano, to máš pravdu, voda je opravdu nezvykle hluboko v zemi, to jsem ještě nezažil, i já s tím mám co dělat, hrabáči.“

Horkem zmožená akácie zbystřila sluch i mysl.

„Tak je to, vodu z povrchu vylemtal baobab. Ještě, že jsem tak štíhlá a mám i štíhlý kořen, spustím ho ještě hloub.“

A jak si usmyslela, tak udělala. Její kořen prorůstal hloub a hloub do vyprahlé země, až se dostal do míst, kde našel dostatečné zásoby vláhy.

Od té doby zlá sucha neuškodí ani baobabu – ten vždy naplní svůj břich, ani akácii, tak má kořeny již dávno hluboko v zemi, ale přátelé se z nich nikdy znovu nestali, i když žijí, tedy rostou, kousek od sebe a jejich listy spolu často splývají. A jelikož ty zásoby v baobabově kmeni zas nejsou takové, jaké by potřeboval, v období sucha jeho listy stejně opadávají.

*****

***Baobab** možná někdo zná z filmu Zvíře, kde sice nehraje, zato o hrdinovi filmu, kterého hraje Jean Paul Belmondo, se dozvíme, že: „To je ten, co skákal z baobabu,“ a i když jsme údajný film Savana v ohni neviděli, mohli jsme od kaskadéra Bébela dozvědět, kde tento strom, jeden se symbolů Afriky, nazývaný také Strom života, vlastně roste.*

Vyskytuje se v osmi druzích, kolem rovníku je to nejčastěji baobab prstnatý. Dorůstá výšky až 25 metrů, běžně kolem 5 - 10 metrů. Jeho mohutný kmen dosahuje obvodu až 14 metrů. I on má dlouhé kořeny (do bajky se tento fakt ovšem jaksí nehodil), zato je skutečně opadavý a opravdu ve svém měkkém, pórovitém dřevu zadržuje vodu. Jeho semena v Africe rozšiřují plody se živící savci, někteří z nich - kaloni a poloopice komba, přispívají k jeho opylování, stejně jako kolibríkům podobní ptáci strdimilové a lišajové. Zde se vyznamenává především i u nás známý lišaj svlačcový.

Patří mezi nejstarší a nejvíce uctívané africké stromy. Pravým Stromem života je baobab pro mnoho kmenů díky svému daru vody. Z obrovské nádrže vody, kterou je jediný prastarý strom schopen zadržet, ji může čerpat a přežít tak celá komunita. Mohutné kmeny největších baobabů mohou obsahovat více než 136 tisíc litrů vody. Pomáhal tak lidem přežít v obdobích sucha. Vodu z něj čerpají i sloni.

V některých zemích mají navíc i kmenové pohřební obřady, při kterých jsou těla lidí zvláště významných, např. léčitelů a šamanů a někdy i básníků a hudebníků, ukládána do dutin popraskaných baobabů, které už nejsou využívány jako vodní

nádrže. Podobně jako na Sibiři bříza, je baobab v Africe vnímám jako mocná brána do duchovního světa, která pomáhá duši vzepnout se do výše, a je-li povolána zpět, zase se vrátit.

Tento strom se může dožít 1000 - 2000 let, jeho kmen nemá letokruhy, takže se musí používat radiokarbonová metoda.

Jeho plody jsou velice výživné a bohaté na spoustu účinných látek. Spolu s listy se využívají v lidovém léčitelství. Z narušené kůry baobabu vytéká lahodná míza, kterou je možné zahnat v afrických vedrech žížeň. Ze semen plodů baobabu se pak lisuje výživný olej, který je nejen jedlý, ale má i skvělé účinky na pleť i vlasy. V obrovských dutých baobabech dokonce někteří domorodci bydlí.

A jak, a to opravdu všelijak ještě, se baobab využívá a jak lidem slouží:

Plody, tzv. „opičí chléb“, mají vatovitou příjemně nakyslou dužninu, její chuť se přirovnává k zázvorovému pivu, která se dá jíst nejen přímo, ale také se využívá k výrobě šťáv a léků. Plody se nacházejí vysoko a tlustý a hladký kmen jejich sběr nijak funkci neusnadňuje, proto lidé do kmenů zatloukávají dřevěné kolíky - v okolí vesnic má téměř každý kmen takový svůj žebřík.

Uvařené listy se pojídají, vyrábí se z nich také lék proti pocení, plody se mohou péct, čímž vzniká základ pro nápoj podobající se kávě. Mladé listky, výhonky i kořínky se používají jako chutná zelenina.

Míza stromů je pitná a pokud se nechá vyschnout, poslouží jako údajně kvalitní klíč, semena nedozrálých plodů se dají jíst syrová, z těch starších se lisuje olej, v Angole se semena roztloukávají a slouží jako potravinová rezerva pro období nouze

Kořeny semenáčků jsou ceněny jako salátová zelenina, na padlých kmenech rostou vysoce hodnocené houby, které se v jiných prostředích nevyskytují, dřevo mohutných kmenů je zdrojem stavebního materiálu.

Kůra baobabu poskytuje pevná vlákna, ze kterých se vyrábí tašky, klobouky či lana. V Senegalu se z vláken baobabu tkají i látky,

V suchých oblastech lze baobab využít jako rezervoár vody, postačí v něm vydlabat příčnou dutinu, ve kterém se voda hromadí nejen ze srážek, ale i z vlastních zásob stromu. Čerstvě vydlabané dřevo slouží jako krmivo pro dobytek.

Dřevo baobabu je lehké, pórovité, a tak se v něm díry hloubí snadno, což je využíváno nejen zmíněné akumulaci vody – některé domorodé kmeny do takových děr ukládají své zemřelé, jak bylo zmíněno, čímž se jejich těla mumifikují i bez použití jakýchkoliv balzamujících látek, listy působí jako účinný repelent.

Baobaby jsou využívány také jako obchody, skladiště, autobusové zastávky či příbytky kouzelníků a šamanů, je znám i případ malého kostelíku nacházejícího se v útrokách tohoto obdivuhodného stromu. V Zimbabwe se nachází starý dutý baobab, do kterého se vejde až 40 lidí.

Africké kmeny používají odvar z kůry baobabu prstnatého proti horečkám a rozemletá dužnina bez semen se přidává do vody nebo mléka proti úplavici. Plody australského baobabu Gregorova slouží domorodcům jako lék proti kurdějím.

Pražená semena slouží jako náhražka kávy. Z kmenů baobabu Svahilci vyrábějí z jednoho kusu dřeva kánoe. Vejde se do nich poměrně velký náklad, jsou však velmi vratké. Je tedy umění s nimi plout po meandrech či rybařit.

Akácie již jsou oproti baobabu mnohem rozšířenější a druhově neskonale pestřejší, patří mezi bobovité, existuje jich na více než 1 200 druhů a český název kapinice asi slyšel málokdo. Rozšíření je velké, od Středomoří po Austrálii, kde se jich vyskytuje nejvíce druhů. Existují ve formě keřů, stromů i lián. Jejich listy i lusky jsou, přes trnitost stromu, oblíbenou potravou žiraf. Z v Africe četného druhu, akácie arabské, se získává z kůry pryskyřice, používaná při výrobě arabské gumy, sloužící při výrobě léčiv, tiskařské barvy a lepidel. Z tuhého dřeva se vyrábí násady k nářadí, sloupky plotů a palivové dříví. Kůra a lusky se používají k vydělávání kůže a z taninu se vyrábí inkoust.

Jak baobab přišel ke své koruně

Ještě dávno předtím, než se baobab hašteřil o vodu s akácií, která možná ještě nespátřilo světlo slunce, ani hvězd, se odehrál tento příběh. Baobab byl prvním ze všech stromů, které vůbec nejen ve stepi v zemi kolem rovníku počaly vyrážet. Vždy byl spokojený sám se sebou, a co se najednou nestalo – tenhle strom měl tak sladké plody, že strdimilové a jiní ptáci, stejně jako motýli dne a noci, se po nich mohli utlouct, ten zase kvetl tak krásně, že i za noci mu měsíc posílal své paprsky, aby zdobil svojí nádherou pustou noční savanu, ten zase kmen štíhlý, jako jsou nohy gazely..., zatímco co on je jen tučný bručoun. A tak záviděl jak palmě, tak fíkovníku, plamennému stromu Brachychitonu i ostatním stromům a jen klel a durdil se.

To rozhněvalo boha savany – místo vděku, že ho stvořil, dokonce prvního ze všech, tak jen soptí a žádné díky mu nevzdává. Ostatním jen závidí, co by vlastně chtěl? A tak se bůh rozhněval, vyrval nespokojený reptající baobab ze země a vsadil ho korunou do země a kořeny vzhůru k nebi, aby již nemusel slyšet to jeho nespokojené švelení v listoví.

Od té doby má baobab korunu hustou a košatou a kdo ho spatří, připadá mu, jako by to byly samy kořeny mohutného stromu.

*****

Pravdou je, že i baobab rozkvétá v noci a tak nemusí druhému závidět. A jinak i v našich končinách roste strom, zasazený kořeny k nebi. Najdete ho na hradě Buchlov, to je ten, odkud podle lidové písně větr věje. Tam můžete vidět lípu, která podle pověsti byla také zasazena korunou do země a její vyrašení zjara zachránilo život neprávem k smrti odsouzenému – o hradu i pověsti více [ZDE](#).

